



**EKEREN – Marcel De
Backerstraat/Isabellalei
Aquafinproject Ri3E042
(2016L176)**

Archeologienota
(met beperkte samenstelling)
DEEL 2: Verslag van Resultaten

Gunther NOENS

Pieter LALOO

Project:

Ekeren – Marcel De Backerstraat – Isabellalei (Aquafinproject Ri3E042)

Opdrachtgever:

Aquafin nv
Dijkstraat 8
2630 Aartselaar
BTW BE0440 691 388

Uitvoerder:

GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba (GATE)
Gunther Noens, Pieter Laloo

© 2017 - GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie, zonder toestemming van Ghent Archaeological Team bvba.

Inhoud

INLEIDING	3
HOOFDSTUK 1: BUREAUONDERZOEK	4
1.1. Beschrijvend gedeelte	4
1.1.1. Administratieve gegevens	4
1.1.2. Archeologische voorkennis	6
1.1.3. Onderzoeksopdracht.....	6
1.1.4. Werkwijze & strategie	7
1.2. Assessmentrapport.....	12
1.2.1. Gehanteerde assessmentmethoden, -technieken en -criteria	12
1.2.2. Assessment van het onderzochte gebied (en zijn omgeving)	12
1.2.3. (aard van) potentieel op kennisvermeerdering	12
1.3. Samenvatting.....	14
1.4. Bibliografie	15
1.5. Bijlagen.....	16

INLEIDING

Aquafin n.v. plant in het district Ekeren, onderdeel van de gemeente Antwerpen (provincie Antwerpen) bodemingrepen waarvan de omvang de minimumwaarden overschrijden die werden opgesteld door het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid. Het projectgebied ter hoogte van de Marcel De Backerstraat en de Isabellalei bevindt zich niet in een vastgestelde archeologische zone, een beschermde archeologische site of binnen gebieden waar geen archeologische erfgoed meer te verwachten valt. Er moet dus conform het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologisch vooronderzoek worden uitgevoerd en een archeologienota worden opgesteld. GATE werd door de initiatiefnemer aangesteld om deze archeologienota op te maken.

Gezien een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem momenteel onmogelijk is omwille van de aard van de geplande werkzaamheden gaat het om een archeologienota op basis van een bureauonderzoek met een advies naar eventueel uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem, werfbegeleiding of vrijgave.

Elke archeologienota, steeds opgebouwd uit drie delen, vormt de eindfase van een traject van archeologisch vooronderzoek, inclusief assessment, en wordt ter bekrachtiging ingediend bij het agentschap Onroerend Erfgoed. De doelstellingen van een archeologienota zijn een overzicht te bieden van de resultaten van de uitgevoerde onderzoekshandelingen binnen dit traject en een inschatting te geven van de waarde van het aangetroffen archeologisch erfgoed, inclusief een wijze voor de omgang daarmee. Het tweede deel binnen een archeologienota (het Verslag van Resultaten), dat in onderhavige tekst uit de doeken wordt gedaan, beschrijft het uitgevoerde vooronderzoek, en biedt inzicht in de uitvoeringswijze en resultaten van het onderzoek en in het wetenschappelijk potentieel en de betekenis van de archeologische waarden.

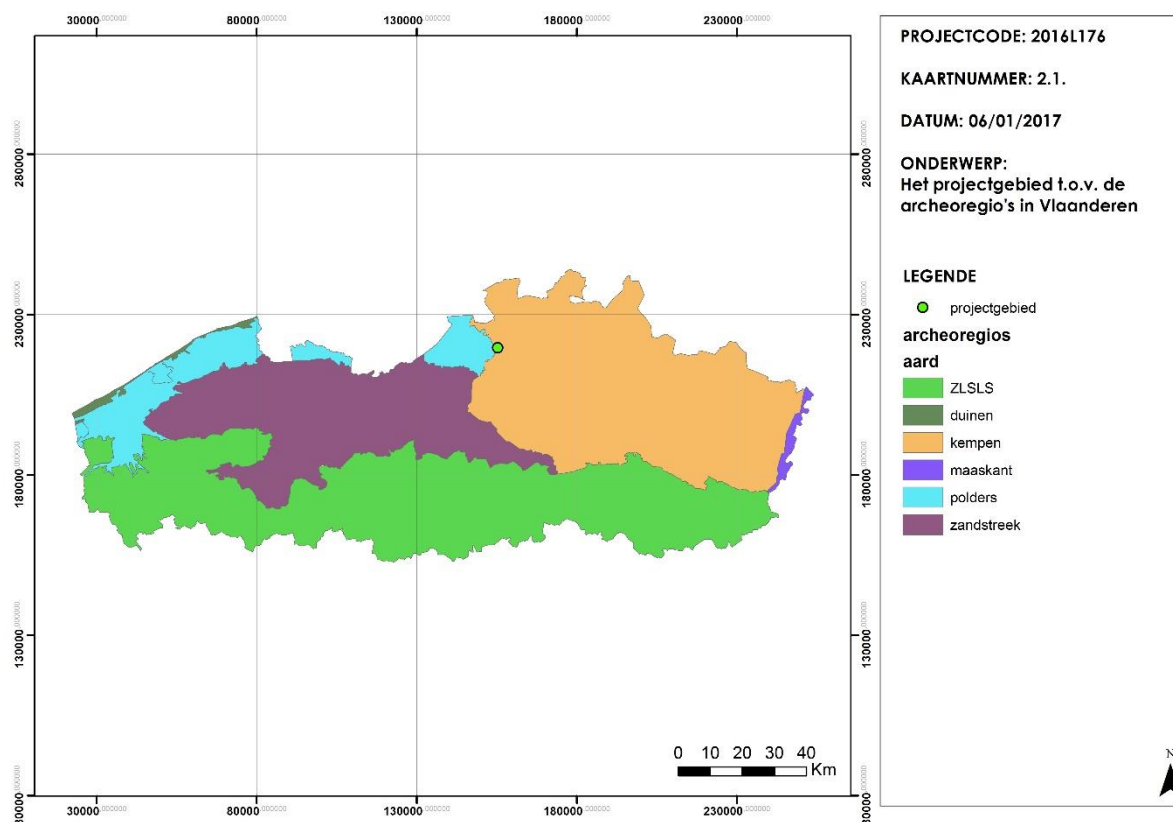
Nieuw in de tweede versie van de CGP, sinds begin 2017 van toepassing, is de mogelijkheid om een '*archeologienota met beperkte samenstelling*' op te maken. Deze mogelijkheid is van toepassing indien met één doorslaggevend argument m.b.t. de landschappelijke ligging, de historische beschrijving of de bespreking van eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek, kan aangetoond worden dat geen verdere maatregelen nodig zijn omdat geen archeologisch erfgoed (meer) aanwezig is, de geplande bodemingrepen nooit impact hebben op het eventueel aanwezig archeologisch erfgoed of een archeologisch onderzoek op de betrokken terreinen in kwestie nooit zal leiden tot kenniswinst. Deze mogelijkheid is van toepassing op dit project en zal verderop in dit deel beargumenteerd worden.

HOOFDSTUK 1: BUREAUONDERZOEK

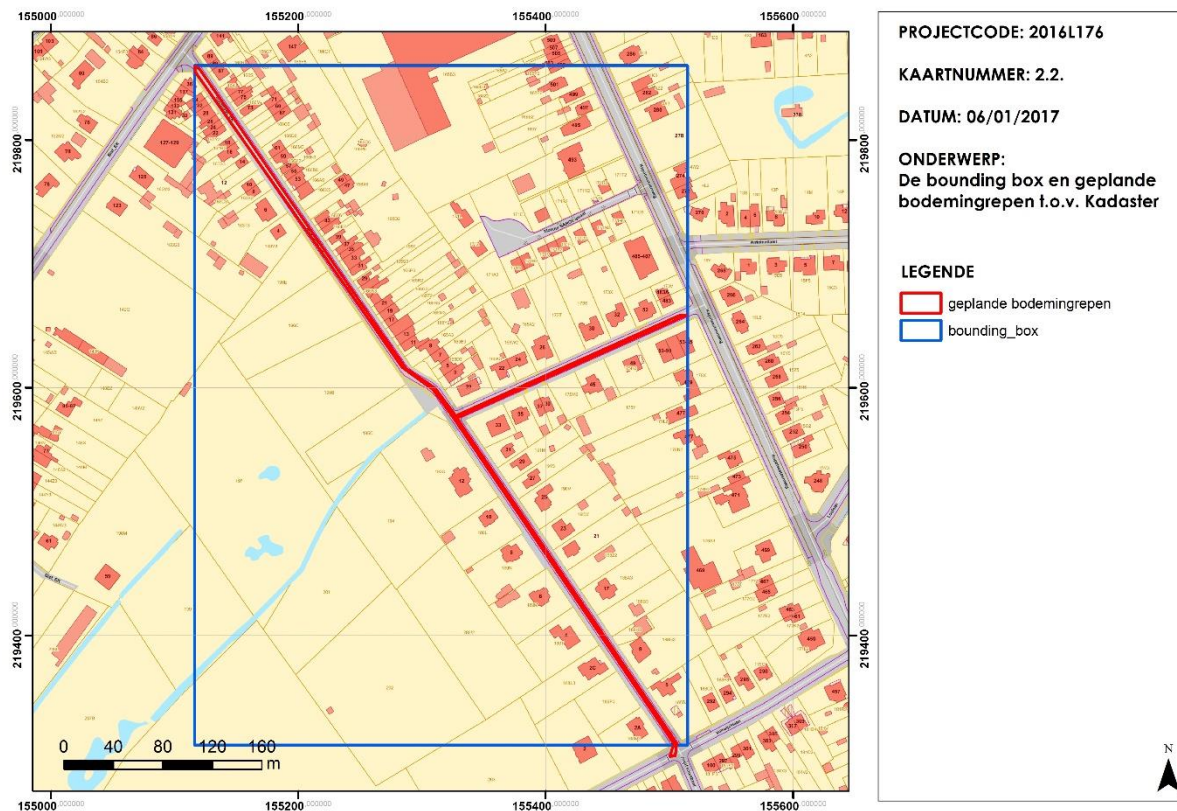
1.1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1.1. Administratieve gegevens

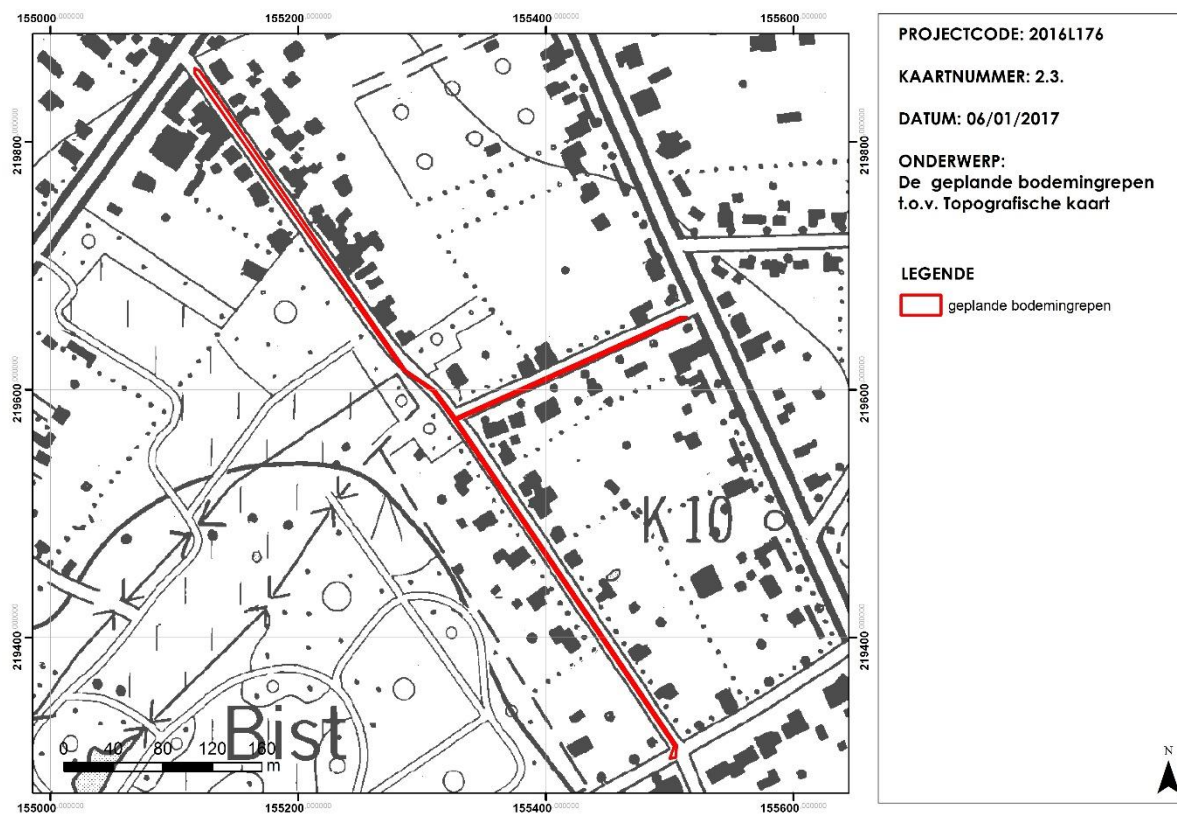
Projectcode	2016L176
Nummer wettelijk depot	n/a
Naam & erkenningsnummer erkende archeoloog	Pieter Laloo, OE/ERK/Archeoloog/2015/00074
Bounding box	X1: 155 116,639 Y1: 219 861,180 X2: 155 516,689 Y2: 219 310,316
Kadastrale gegevens	Antwerpen 35 AFD/Ekeren 4 AFD/ Sectie F/openbaar domein
Begin- en einddatum bureauonderzoek	06 – 17 januari 2016
Relevante termen uit de thesauri OE	Bureauonderzoek
Overzichtsplan met afbakening van verstoorde zones	Er zijn in het plangebied geen zones aangeduid als zones waar geen archeologisch erfgoed meer te verwachten valt.



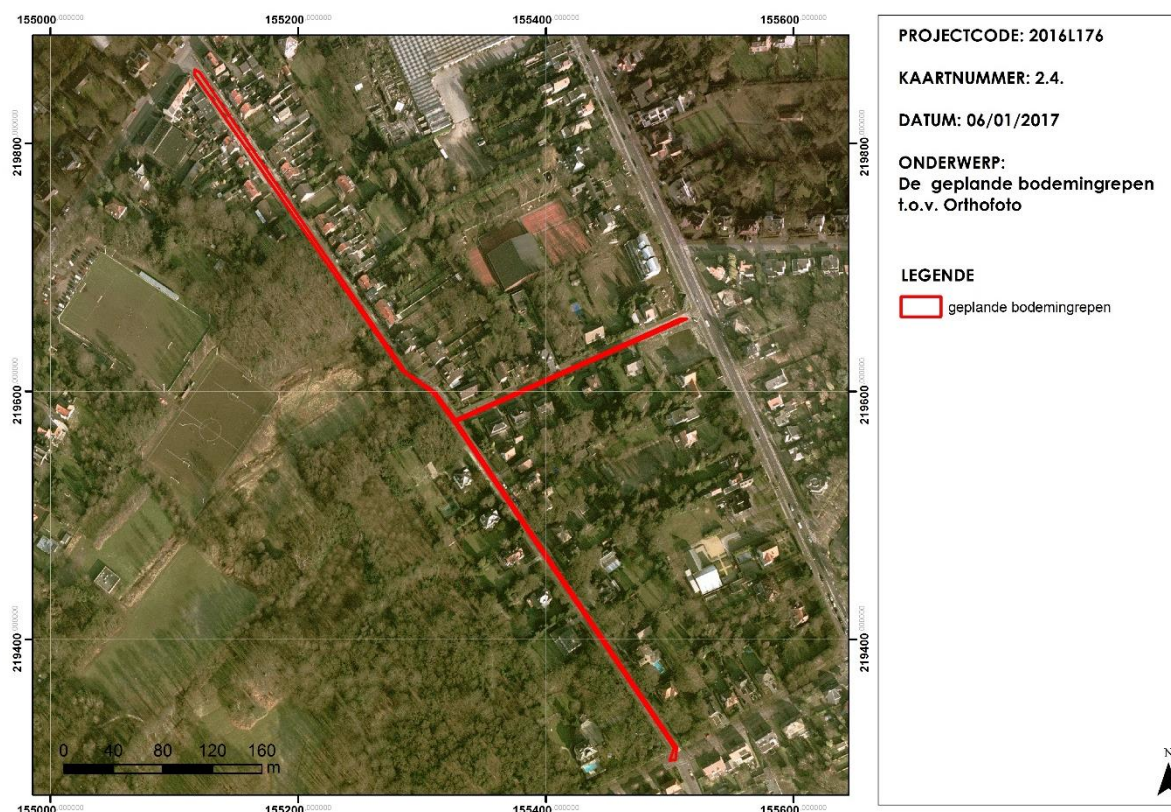
Figuur 2.1: Locatie van het projectgebied ten opzichte van Vlaanderen en de archeoregio's.



Figuur 2.2: Locatie van het projectgebied en de bounding box ten opzichte van de kadasterkaart.



Figuur 2.3: Locatie van het projectgebied ten opzichte van de topografische kaart.



Figuur 2.4: Locatie van het projectgebied ten opzichte van de orthofoto.

1.1.2. Archeologische voorkennis

Binnen het studiegebied zijn geen archeologische vindplaatsen gekend.

1.1.3. Onderzoeksopdracht

1.1.3.1. Vraagstelling

Het doel van de bureaustudie, die een verplichte eerste fase vormt binnen een archeologisch vooronderzoek, is te komen tot een inschatting van het archeologisch potentieel binnen het projectgebied op basis van een cartografisch en literatuuronderzoek, waarbij rekening wordt gehouden met de landschappelijke, archeologische en historische contexten. Specifieke vraagstellingen zijn:

- Wat zijn de geplande bodemingrepen?
- Heeft het projectgebied een archeologisch potentieel?
- Is er sprake van versterking van dit potentieel? Zo ja, in welke mate?
- Vormen de geplande ingrepen een bedreiging voor het archeologisch potentieel?
- Welke aspecten verdienen aandacht bij eventueel archeologisch vervolgonderzoek?

1.1.3.2. Randvoorwaarden

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is door de aard van de geplande werken onmogelijk of juridisch, economisch of maatschappelijk onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning of verkavelingsvergunning. Daarom wordt, conform de CGP (paragraaf 5.1.2.), geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een archeologienota wordt aangeleverd op basis van enkel een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er in het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek

met ingreep in de bodem en/of werfbegeleiding noodzakelijk is of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.1.3.3. Door initiatiefnemer geplande werken en bodemingrepen

Ter hoogte van de gebetonneerde Marcel De Backerstraat en Isabellalei, waaronder naast de bestaande Aquafin-infrastructuur (rioleringen) ook reeds andere leidingen van Water-Link, Eandis, Telenet en Belgacom aanwezig zijn, worden door de initiatiefnemer, over een lang, smal traject met een totale lengte van 900 lopende meter, verschillende bodemingrepen gepland:

- de (her-)aanleg van rioleringen
Voor de heraanleg van de riolen wordt gegraven tot ca. 30cm onder de binnenkant van de onderkant van de aan te leggen buis (=BOK), in een talud van 45° t.o.v. het maaiveld. Uit de plannen van de huidige toestand is duidelijk dat de BOK ter hoogte in de huidige toestand varieert tussen 0,9 en 2,2 meter onder het huidige maaiveld, met een gemiddelde van ca. 1,4 meter. De nieuwe riolering wordt dieper uitgegraven.
- het verdiepen/verbreden van bestaande grachten
- een wegverfraaiing

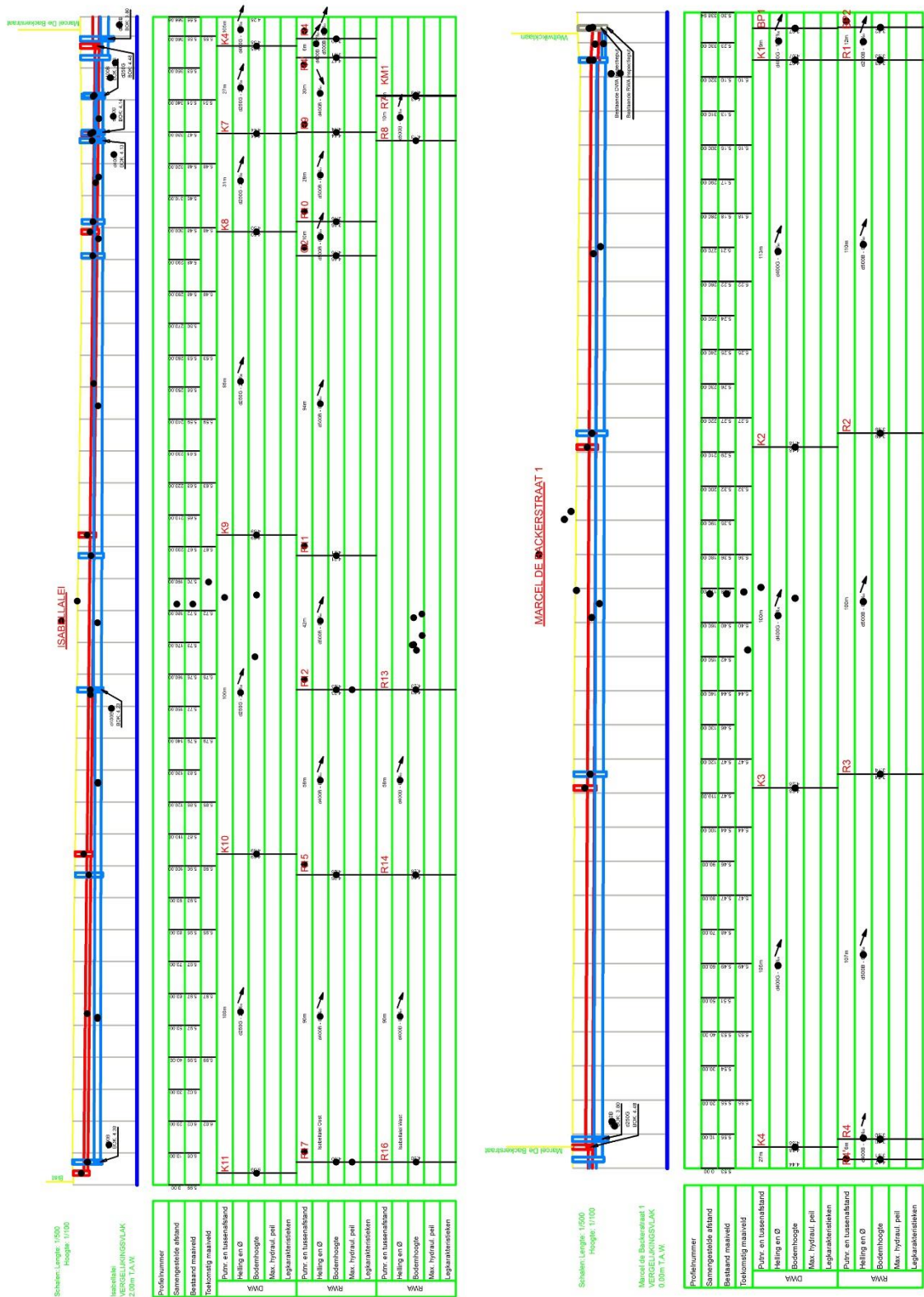
Overzichtsplannen en -kaarten van de bestaande toestand, de geplande bodemingrepen, de dwarsprofielen van de riolering en het typedwarsprofiel van de wegenis, zoals aangeleverd door de initiatiefnemer, zijn opgenomen in figuren 2.5a en 2.5c.

1.1.4. **Werkwijze & strategie**

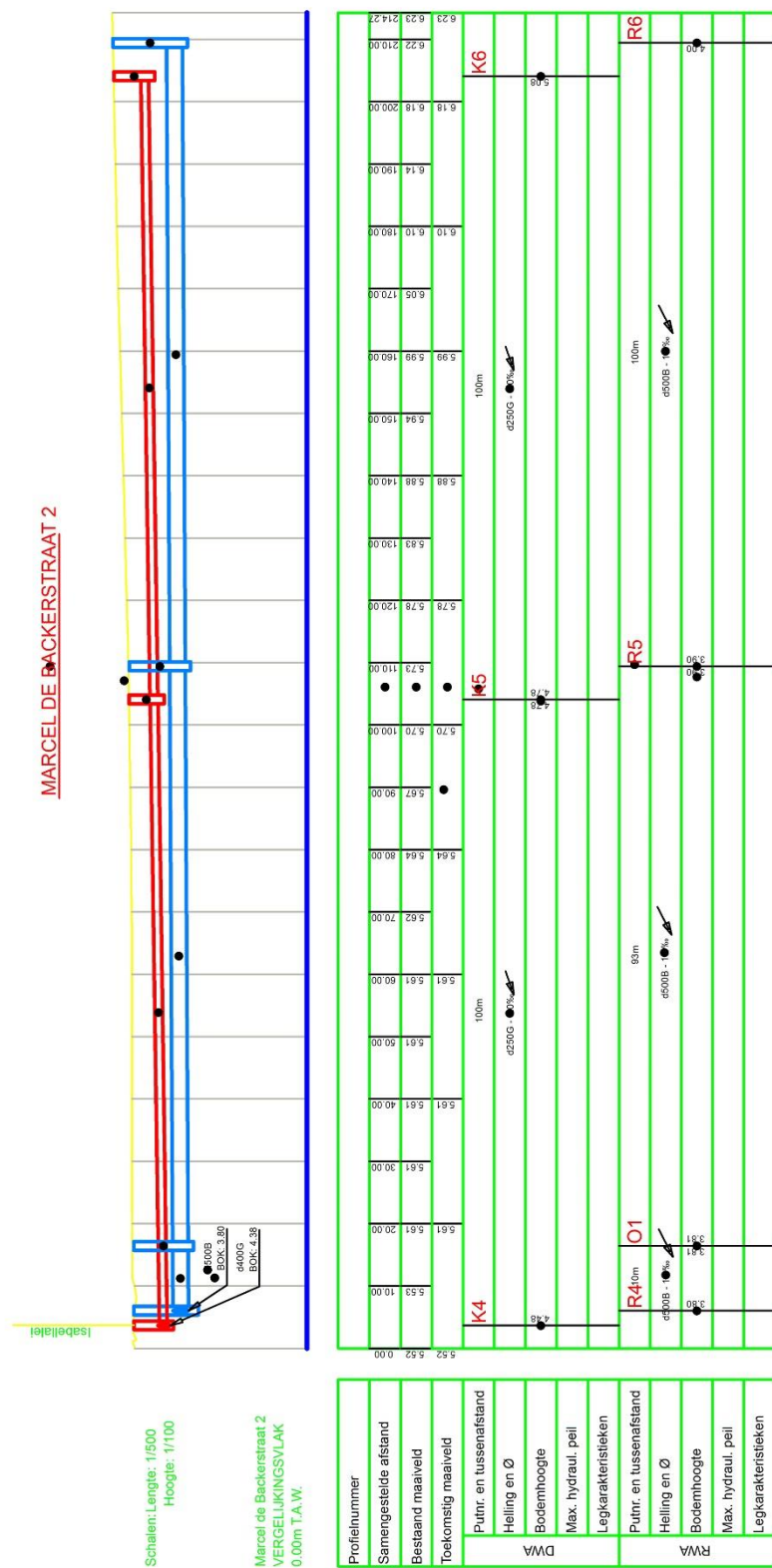
In functie van de geplande werkzaamheden en het archeologisch potentieel plaatst de bureaustudie het studiegebied in een landschappelijk, historisch en archeologisch kader op basis van een onderzoek van verschillende cartografische en/of literatuurbronnen.

De uitvoering van het onderzoek gebeurde onder leiding van een erkend archeoloog van GATE. Relevante informatie werd in een GIS-omgeving geïmporteerd en geprojecteerd ten opzichte van de geplande bodemingrepen. De archeologienota werd opgemaakt op PC met Office- en Adobe-software. In de GIS-omgeving werden de plannen van de initiatiefnemer ingeladen en geprojecteerd ten opzichte van diverse kaartlagen die raadpleegbaar zijn op volgende websites:

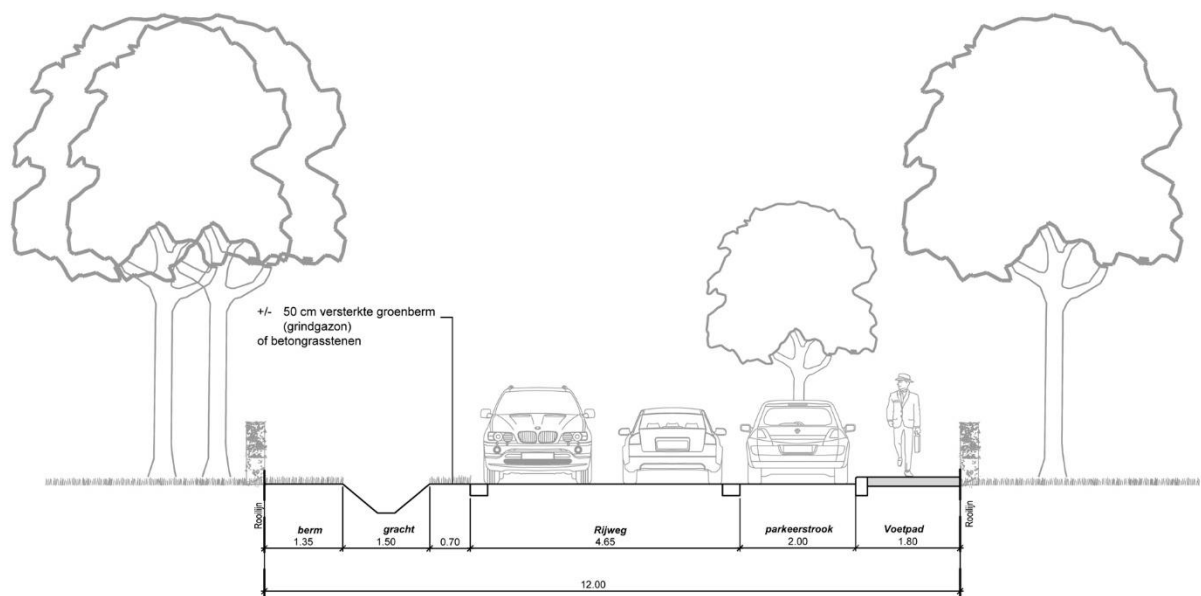
- www.geopunt.be
- www.dov.vlaanderen.be
- <https://geo.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be>



Figuur 2.5b (deel 1/2): plannen van het bestaande rioleringsstelsel.



Figuur 2.5b (deel 2/2): plannen van het bestaande rioleringsstelsel.



Figuur 2.5c: Typedwarsprofiel van de weg.

1.2. ASSESSMENTRAPPORT

1.2.1. Gehanteerde assessmentmethoden, -technieken en -criteria

De bureaustudie, die het projectgebied in een landschappelijk, historisch en archeologisch kader plaatst, rekening houdend met de geplande ingrepen, maakt gebruik van tekstuele en cartografische datasets. Uitgangspunt is het ontwerpplan met informatie over de geplande bodemingrepen, verkregen van de initiatiefnemer. Deze informatie wordt in de eerste plaats geprojecteerd op bodemkundige en geologische kaarten. Vervolgens worden historische kaarten, de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) en archeologische literatuur onder de loep genomen om een overzicht te bieden van de gekende archeologische waarden in en nabij het projectgebied.

1.2.2. Assessment van het onderzochte gebied (en zijn omgeving)

Op basis van de actuele toestand van het projectgebied kan aangenomen worden dat de top van de bodem waar de ingrepen gepland zijn reeds in sterke mate verstoord is tijdens de eerdere aanleg van de huidige gebetonneerde weg en van de bestaande leidingen van Aquafin, Belgacom, Eandis, Telenet en Water-Link gelegen onder en aan weerszijden van beide straten. Archeologische waarden die eventueel met deze top van de bodem geassocieerd zouden zijn, zullen op die locaties daarom ook reeds in sterke mate verstoord of volledig vernield zijn, ongeacht de lokale landschappelijke, geologische, bodemkundige en culturele contexten. Volgens de bodemassociatiekaart ligt het projectgebied in een zone van natte zand- en lemig-zandgronden met diepe antropogene humus A horizont, die op de bodemkaart zijn gekarteerd als Zcmb, Zdmb, sPfp, naast niet-gekarteerde zones (OB).

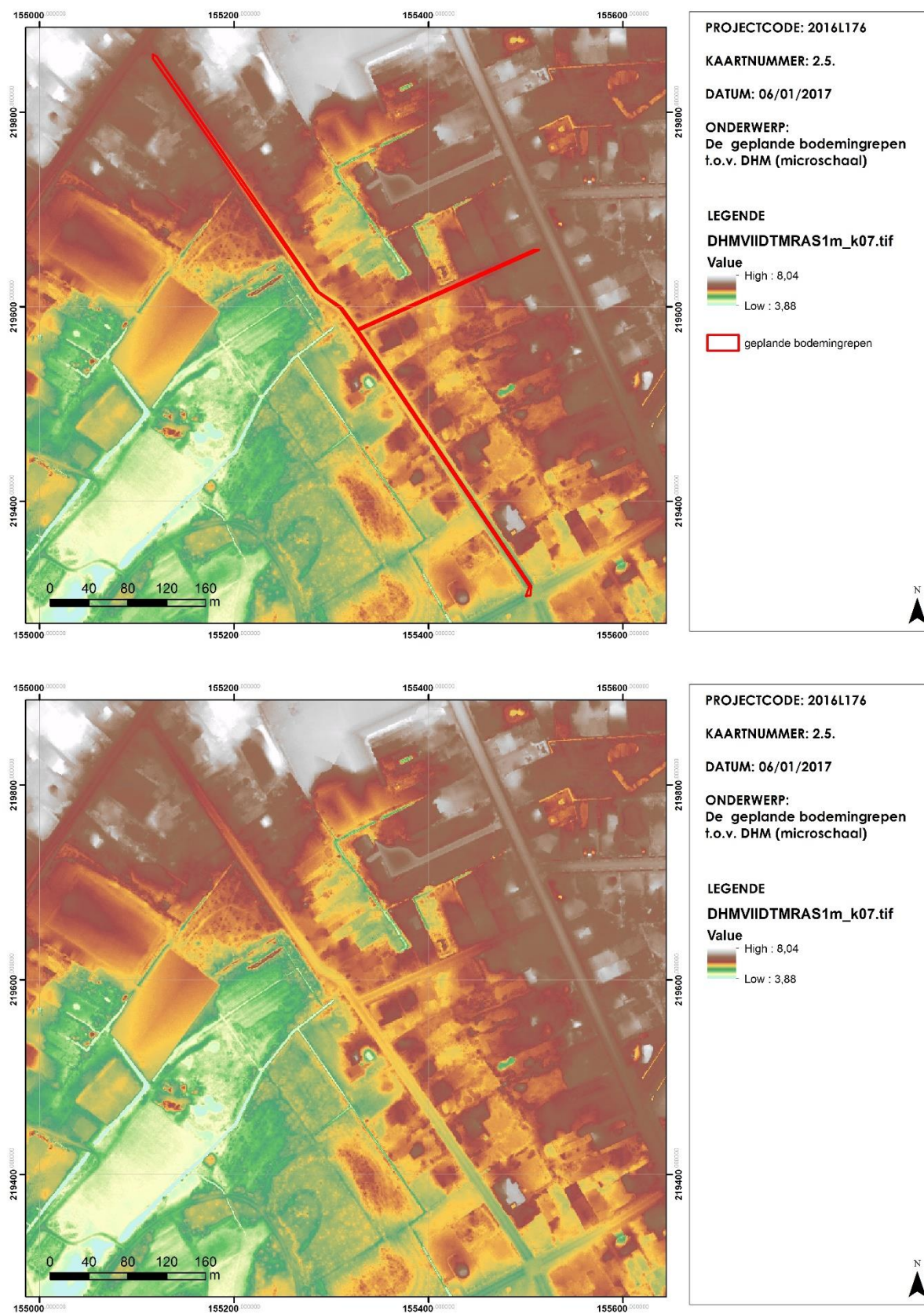
Die sterke mate van bodemverstoring en grondverplaatsing is duidelijk afleesbaar op het Digitale Hoogtemodel met de hoogste resolutie (figuur 2.6), waar de vloeiende hoogteovergangen aan weerszijden van beide straten nagenoeg overal abrupt onderbroken worden door het duidelijk lager gelegen straatniveau.

Rekening houdend met de aard van de geplande bodemingrepen en de direct aansluitende omgeving van het studiegebied die grotendeels gekenmerkt wordt door bestaande kavels bedekt met woningen (waarbinnen het DHM overigens op het oppervlak naast de woningen ook tal van duidelijke verstoringen laat zien), zal archeologisch onderzoek op de betrokken terreinen in kwestie niet leiden tot enige nuttige archeologische kenniswinst.

Omwillen van die reden is een uitgebreide archeologienota, met een gedetailleerde discussie van landschappelijke, historische en archeologische contexten, naar onze mening hier niet meer aan de orde en kan, conform de CGP (paragraaf 12.5.3.3.), volstaan worden met een *archeologienota van beperkte samenstelling*.

1.2.3. (aard van) potentieel op kennisvermeerdering

De geplande bodemingrepen, met name de aanleg van riolen en het verbreden/verdiepen van bestaande grachten zijn beperkt van omvang, zowel lateraal als in de diepte (max. 30cm), en dit ter hoogte van reeds verstoorde terreinen ten gevolge van de eerdere aanleg van wegen en leidingen allerhande. Omwillen van die reden is geen potentieel tot archeologische kennisvermeerdering meer te verwachten. Verder onderzoek is dan ook niet aangewezen.



Figuur 2.6: Overzicht van de geplande bodemingrepen t.o.v. het Digitale Hoogtemodel (microschaal) waarop een sterke mate van bodemverstoring en grondverplaatsing ter hoogte van grote delen van de geplande bodemingrepen duidelijk afleesbaar is. Bovenaan met aanduiding van de locatie van de geplande ingrepen, onderaan zonder aanduiding hiervan.

1.3. SAMENVATTING

Aquafin n.v. plant ter hoogte van de Marcel De Backerstraat en de Isabellalei in Ekeren enkele bodemingrepen van beperkte laterale en verticale omvang (m.n. het verbreden/verdiepen van bestaande grachten, de (her-)aanleg van riolen en een wegverfraaiing). Conform het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 moet hiervoor een archeologisch vooronderzoek worden uitgevoerd dat resulteert in een archeologienota. GATE werd aangesteld om dit onderzoek uit te voeren. Gezien een vooronderzoek met ingreep in de bodem niet mogelijk is omwille van de aard van de geplande bodemingrepen resulteerde dit in een archeologienota op basis van enkel een bureauonderzoek met advies naar eventueel uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem, werfbegeleiding of vrijgave. Op basis van de actuele toestand van het projectgebied kan ervan uitgegaan worden dat de bodem waar de ingrepen gepland zijn in het verleden reeds in sterke mate verstoord werd tijdens de aanleg van (openbare) nutsinfrastructuur. Dit is duidelijk afleesbaar op het Digitale Hoogtemodel waar onderbroken vloeiende hoogteovergangen wijzen op deze bodemingrepen en een aanzienlijk grondverzet. Dit betekent dat archeologische waarden die eventueel geassocieerd zouden zijn met de top van de zandbodem, waar de bodemingrepen gepland zijn, ook reeds in sterke mate verstoord of volledig vernield zullen zijn, ongeacht de lokale landschappelijke en culturele contexten. Rekening houdend met de beperkte aard van de geplande bodemingrepen en met de direct aansluitende omgeving van het studiegebied, die grotendeels gekenmerkt wordt door bestaande kavels bedekt met woningen, werd beargumenteerd dat een archeologisch (voor)onderzoek met ingreep in de bodem op de betrokken terreinen in kwestie niet zal leiden tot (nuttige) archeologische kenniswinst. Omwille van die reden is een archeologienota van beperkte samenstelling naar onze mening voldoende en is archeologisch vervolgonderzoek voorafgaand aan de geplande bodemingrepen niet aangewezen.

1.4. BIBLIOGRAFIE

Websites

- www.geopunt.be
- www.dov.vlaanderen.be
- <https://geo.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be>

1.5. BIJLAGEN

FIGUUR	KAART	OMSCHRIJVING	SCHAAL	DATUM	BRON
2.1.	2.1	Locatie van het projectgebied ten opzichte van Vlaanderen en de archeoregio's	?	2016	CAI
2.2	2.2	Locatie van het projectgebied ten opzichte van de kadasterkaart	1/5000	2016	Geopunt
2.3	2.3	Locatie van het projectgebied ten opzichte van de topografische kaart	1/2000	2016	NGI
2.4	2.4	Locatie van het projectgebied ten opzichte van de orthofoto	1/2000	2015	AGIV
2.5a	n/a	Overzicht van de locatie van de geplande bodemingrepen	n/a	2016	Aquafin n.v.
2.5b	n/a	plannen van het bestaande rioleringstelsel	n/a	2016	Aquafin n.v.
2.5c	n/a	Typedwarsprofiel wegenis	n/a	2016	Aquafin n.v.
2.5d	n/a	Dwarsprofiel rioleringen	n/a	2016	Aquafin n.v.
2.6	2.5	Locatie van het projectgebied ten opzichte van het Digitale Hoogtemodel (microschaal)	DTM raster 1m	2015	AGIV